

імплементація; по-друге, визначення Копенгагенським самітом критеріїв членства в ЄС і поступове виконання державами-кандидатами на членство цих вимог. Також важливими комплементарними до основних механізмів євроінтеграції можна визначити: гармонізацію внутрішнього законодавства асоційованих країн з нормативно-правовою базою Євросоюзу; євроатлантичну інтеграцію у зв'язку лише з формуванням і початком реалізації політики ЄС в напрямку спільної зовнішньої політики й політики безпеки на початку 1990-х рр.; участь держав ЦСЄ у багатосторонніх програмах ЄС та отримання ними значної фінансової допомоги з фондів ЄС, таких як PHARE, SAPARD, ISPA, для проведення системних реформ і адаптації до європейських стандартів як фінансовий механізм інтеграції в Євросоюз.

Перспективи подальших розвідок полягають у детальному аналізі механізмів євроінтеграції окремих держав ЦСЄ та Балкан із застосуванням методу «кейс стаді».

Список використаних джерел

1. **Басараб М. Б.** Досвід європейської інтеграції Польщі: перспективи для України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01 / Басараб М. Б. ; Нац. ін-т стратег. дослідж. ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – К., 2004. – 15 с.

2. **Березовська І. А.** Правове регулювання відносин Європейського Союзу з асоційованими країнами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Березовська І. А. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 18 с.

3. **Герасимчук Т. Ф.** Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989 – 2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Герасимчук Т. Ф. ; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – 23 с.

4. **Дем'янець В. І.** Інтеграційна політика владних органів країн Вишеградської групи щодо ЄС і НАТО у 1989 – 1999 рр. : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Дем'янець В. І. ; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2001. – 17 с.

5. **Завадський В. М.** Європейська інтеграція країн Балтії (1991 – 2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Завадський В. М. ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2008. – 20 с.

6. **Кіцила Л. Ю.** Зовнішньополітичні аспекти реалізації курсу Чеської Республіки на інтеграцію до Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Кіцила Л. Ю. ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2004. – 18 с.

7. **Ковальова О. О.** Українська політика щодо євроінтеграційних процесів : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / Ковальова О. О. ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2004. – 32 с.

8. **Муравйов В. І.** Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11 / Муравйов В. І. ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 38 с.

9. **Ярова Л. В.** Соціальна політика як чинник забезпечення європейської інтеграції України : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / Ярова Л. В. ; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – О., 2011. – 29 с.

10. **Council Regulation (EEC) No 3906/89 of 18 December 1989 on economic aid to the Republic of Hungary and the Polish People's Republic // EUR-Lex access to European Union law. – Access mode : www.eur-lex.europa.eu.**

11. **Council Regulation (EC) No 1267/1999 of 21 June 1999 establishing an Instrument for Structural Policies for Pre-accession // EUR-Lex access to European Union law. – Access mode : www.eur-lex.europa.eu.**

12. **Council Regulation (EC) No 1268/1999 of 21 June 1999 on Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and eastern Europe in the pre-accession period // EUR-Lex access to European Union law. – Access mode : www.eur-lex.europa.eu.**

13. **Europe agreement // European Commission. – Access mode : www.ec.europa.eu.**

14. **Europe Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Poland, of the other part // World Bank. – Access mode : www.wits.worldbank.org.**

Надійшла до редколегії 07.08.13

УДК 303.4:631.143

Марія ГРИГОРОВА

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕННО-ІНЖЕНЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Аналізується державне регулювання генно-інженерної діяльності в Російській Федерації для залучення досвіду у створенні системи державного управління процесами забезпечення біолого-генетичної безпеки в Україні.

Ключові слова: державне управління, генно-інженерна діяльність, генетично модифіковані організми, сучасні біотехнології, трансгени, гена інженерія, біо-інженерія.

Марія Григорова. Государственное регулирование генно-инженерной деятельности в Российской Федерации: опыт для Украины

© Григорова М. О., 2013

Анализируется государственное регулирование генно-инженерной деятельности в Российской Федерации для привлечения опыта в создании системы государственного управления процессами обеспечения биолого-генетической безопасности в Украине.

Ключевые слова: государственное управление, генно-инженерная деятельность, генетически модифицированные организмы, современные биотехнологии, трансгены, генная инженерия, био-инженерия.

Maria Hryhorova. Governmente regulation of genetic engineering activity in the Russian Federation: the experience for Ukraine

There is analyzed the public administration of genetic engineering activity in the Russian Federation for attraction of experience in order to create the system of public biological and genetic safety assurance processes administration in Ukraine.

Key words: public administration, genetic engineering activity, genetically modified organisms, modern biotechnologies, transgenes, genetic engineering, bioengineering, public administration in the Russian Federation.

Уже протягом багатьох років людина користується результатами біотехнології, зокрема застосовує біотехнологічні методи в сільському господарстві, фармацевтиці, промисловості. У 1972 р. була опублікована перша праця про отримання *in vitro* (поза організмом) рекомбінантної (гібридної) молекули ДНК, що складається з фрагментів фагової, бактеріальної та вірусної ДНК. З'явилася нова галузь молекулярної біології, що стала одним із напрямів біотехнології, яка називається «генетична інженерія» [8].

Освоєння методів виділення, розмноження, перенесення та експресії генів одного організму в клітинах іншого дозволило подолати біологічні міжвидові і міжродові бар'єри і отримати в 1982 р. так званий генетично модифікований (трансгенний) організм (ГМО) [7]. Існування в природі його аналога фактично неможливе, так само як і створення його методом традиційної селекції. Проте ГМО можуть нести певний ризик у зв'язку з непередбачуваністю місця інтеграції рекомбінантних ДНК у рослинному геномі, можливим порушенням його стабільності та зміною його функціонування під час трансформації, проявом алергічних і токсичних ефектів трансгенного білка та інших неконтрольованих процесів [3]. У продовольчому та сільськогосподарському секторі такими потенційними ризиками є: ризики для здоров'я людей, пов'язані зі споживанням ГМО; вплив на життя і здоров'я рослин і тварин; вплив на навколишнє середовище, наприклад потенційно шкідливий вплив на збереження та раціональне використання біологічного різноманіття, включаючи генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства [6].

Запобігання та усунення вищевказаних ризиків тісно пов'язане з таким поняттям, як біобезпека. Цей термін використовується для

опису систем, які передбачають контролювання потенційних ризиків, пов'язаних з експериментуванням, виробництвом, використанням і транскордонним переміщенням ГМО.

У даний час не існує єдиних міжнародних нормативних актів, що регулюють усі сфери, пов'язані виробництвом та обігом ГМО. У зв'язку з тим що в даний час існує конфлікт між двома різними підходами до міжнародно-правового регулювання ГМО, створення універсальних світових стандартів оцінки ризику є вельми проблематичним, тому що різні країни будуть незмінно приймати різні рішення, що стосуються масштабів оцінки ризику, особливо з урахуванням тих чи інших соціальних та економічних аспектів.

Сьогодні у світі з'являється все більше наукових даних, які свідчать на користь існування потенційних ризиків упровадження та розповсюдження продукції, що містить генетично змінні організми. У 1990-ті рр. з'явилися численні дослідження зарубіжних учених стосовно вживання генетично модифікованих продуктів тваринами. Експериментально був доведений факт прояву серйозних негативних ефектів, пов'язаних із вживанням ГМО.

Поява великої кількості даних стосовно ризиків використання ГМО стимулювала розвиток ідеї про необхідність удосконалення системи біобезпеки як складової національної безпеки країни. Усе більше вчених звертають увагу на питання державного управління цією сферою. Так, Н. А. Чуйко розглядає різні підходи до регулювання обігу ГМО, що існують у міжнародній практиці, надаючи їх порівняльний аналіз і оцінку [6]. О. П. Ботездат зазначає, що до загроз національним інтересам та національній безпеці України віднесено загрози екологічної сфери, зокрема неконтрольоване ввезення на територію держави трансгенних рослин [2].

В. В. Кузнецов та О. М. Куліков досліджують фундаментальні основи існування біологічних ризиків під час зрощування та використання ГМО, харчові ризики від використання продуктів, отриманих з ГМО, екологічні та агротехнічні ризики; зазначають необхідність ефективного законодавчого регулювання потоків ГМО та продуктів їх переробки; наводять приклади формування державних структур, відповідальних за забезпечення біобезпеки в США, Великобританії, інших країнах, та розробки цими країнами керуючих принципів, нормативних актів і директив, що забезпечують біолого-генетичну безпеку продуктів генно-інженерної діяльності (ГІД). Окремо наголошується на необхідності введення гармонізованої системи відстежування генетично змінених продуктів на всіх стадіях їх допуску на ринок [4].

Експерт з екологічного права Громадської Палати Російської

Федерації О. А. Разбаш звертає увагу на доцільність створення єдиного органа, компетентного приймати рішення щодо безпеки ГІД, а також рекомендує керуватися під час створення системи біобезпеки «принципом перестороги», покладеним в основу більшості європейських та міжнародних документів [5].

На даному етапі в Україні не вироблена чітка стратегія забезпечення державного контролю за біобезпекою продуктів біотехнології. Для створення ефективної системи біобезпеки необхідно вивчати досвід країн, які мають позитивні напрацювання щодо вирішення зазначеної проблеми.

Метою статті є аналіз державного регулювання ГІД в РФ для залучення досвіду у створенні системи державного управління процесами забезпечення біолого-генетичної безпеки в Україні.

У РФ існує спеціальний федеральний закон «Про державне регулювання в галузі генно-інженерної діяльності» від 5 липня 1996 р. із змінами та доповненнями від 21 червня 2000 р., який є правовою основою регулювання питань, пов'язаних з ГІД [1, с. 259], і ряд документів, що являють законодавчу й нормативну базу для організації та роботи органів, які здійснюють нагляд за ГІД у країні. Крім того, розповсюдження та використання генетично модифікованих продуктів і їх похідних у народному господарстві та життєдіяльності населення країни, регулювання ГІД і вирішення супутніх їй проблем підпадає під дію десяти інших федеральних законів і ряду підзаконних актів, що на них базуються.

Під час аналізу національної законодавчої бази РФ стосовно ГІД слід урахувувати, що до останнього часу така діяльність проводилася в основному в межах науково-дослідних лабораторій і не відігравала значної ролі в господарській діяльності та повсякденному житті громадян. Тому питання регулювання у сфері ГІД та використання генно-інженерних організмів (за термінологією, прийнятою в законодавстві РФ, – генно-інженерно-модифікованих організмів (ГІМО)) не розглядалися в окремих статтях більшості законів або підзаконних актів, не будучи об'єктом їх дії, за винятком прийнятих або змінених і доповнених в останні роки документів, які безпосередньо стосуються ГІД та державного контролю щодо її здійснення.

Серед документів, які стосуються сфери застосування і поширення ГІД, інформація про саму діяльність або використання її результатів наявна лише у федеральному законі «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення» від 30 березня 1999 р. і в постанові уряду РФ від 19 червня 1994 р., якою затвердили Положення про державний ветеринарний нагляд у РФ [1, с. 260].

У той самий час перелік документів, які відповідно до сфери застосування повинні враховувати ГІД та її наслідки, досить численний. Умовно його можна поділити на три групи: 1) документи, що стосуються охорони природи, збереження біологічного різноманіття та забезпечення екологічної безпеки; 2) документи, що регламентують реєстрацію і обіг нових сортів рослин, порід тварин і штамів мікроорганізмів; 3) документи, що регулюють відносини в галузі здоров'я, санітарно-епідеміологічного благополуччя людини і його господарської діяльності.

Основою законодавства РФ у сфері природокористування, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки при здійсненні ГІД є федеральний закон «Про державне регулювання в галузі генно-інженерної діяльності». У цьому законі розкриті основні поняття, визначена законодавча база в галузі ГІД, завдання та основні напрями регулювання в галузі ГІД. Також описана система підтримки безпеки у сфері ГІД, включаючи порядок ліцензування, стандартизації та сертифікації продукції на основі ГІМО, перераховані вимоги до юридичних і фізичних осіб, що здійснюють ГІД, визначена відповідальність за порушення законодавства. У законі визначені джерела фінансування ГІД та її безпеки, умови надання відомостей про безпечність ГІД, міжнародне співробітництво в цій галузі.

Збільшення обсягів виробництва, постачання та реалізації продукції, отриманої з використанням генетично модифікованих організмів, поява медичних та інших послуг на основі ГІД, інтенсифікація наукових досліджень у галузі молекулярної біології та генної інженерії визначили необхідність розширення і конкретизації наявного законодавства в галузі здоров'я населення, охорони навколишнього середовища та інших сферах, пов'язаних з ГІД, і створення спеціальних актів, що регламентують діяльність у галузі генної інженерії, включаючи спеціальний федеральний закон. Цими причинами, зокрема, обумовлена поява ряду документів, ініційованих урядом Росії та Головним державним санітарним лікарем РФ, які стосуються правил реєстрації ГІМО і здійснення експертизи ГІМО і продукції, створеної на їх основі, а саме: «Про державну реєстрацію генно-інженерно-модифікованих організмів», «Про порядок проведення санітарно-епідеміологічної експертизи харчових продуктів, отриманих з генетично модифікованих джерел»; «Про проведення гігієнічної експертизи та реєстрації харчової продукції, отриманої з генетично модифікованих джерел»; постанови Головного державного

санітарного лікаря РФ «Про нанесення інформації на споживчу упаковку харчових продуктів, отриманих з генетично модифікованих джерел» та «Про вдосконалення системи контролю за реалізацією сільськогосподарської продукції та медичних препаратів, отриманих на основі генетично модифікованих джерел»; положення «Про державну реєстрацію кормів, отриманих з генно-інженерно-модифікованих організмів» [1, с. 263].

Постанова уряду РФ «Про державну реєстрацію генно-інженерно-модифікованих організмів» запроваджує обов'язкову державну реєстрацію генно-інженерних організмів, призначених для першого на території РФ вивільнення в навколишнє середовище, промислового використання або імпорту. Положення «Про порядок проведення санітарно-епідеміологічної експертизи харчових продуктів, отриманих з генетично модифікованих джерел» встановлює правила такої реєстрації та видачі свідоцтв. Експертиза є обов'язковою для виконання всіма російськими та зарубіжними суб'єктами господарської діяльності, включаючи науково-дослідну під час створення ГІМО, їх використання та випуску в навколишнє середовище.

З метою поліпшення інформованості населення про якість і безпеку продукції, отриманої на основі ГІМО, були видані постанови Головного державного санітарного лікаря РФ, які стосуються вдосконалення контролю за реалізацією продукції на основі ГІМО і нанесення відповідної інформації на споживчу упаковку такої продукції. Від маркування звільняється тільки продукція, яка не містить ДНК і білки (з перерахування найменувань подібної продукції) або містить менше ніж 5 % компонентів з ГІМО [5, с. 264].

З метою забезпечення державного регулювання в галузі ГІД і її безпеки відповідно до закону «Про державне регулювання в галузі генно-інженерної діяльності» в РФ створена Міжвідомча комісія з проблем генно-інженерної діяльності (МВКГІД). Робота комісії проводиться відповідно до Положення про МВКГІД [12, с. 266]. МВКГІД є постійно діючим органом, завдання якого – координувати дії зацікавлених органів виконавчої влади з реалізації федерального закону «Про державне регулювання в галузі генно-інженерної діяльності».

Основними завданнями комісії є: створення і вдосконалення інфраструктури та системи контролю у сфері забезпечення безпеки ГІД; забезпечення розробки правил безпеки ГІД; координація розробки та реалізації дозвільно-повідомної системи у процесі ГІД на основі оцінювання та управління потенційними ризиками;

координація діяльності федеральних органів виконавчої влади, наукових, виробничих організацій і навчальних закладів стосовно розробки порядку і забезпечення безпеки передачі ГІМО або їх фрагментів і генно-інженерних технологій. Комісія також вносить пропозиції щодо розвитку пріоритетних напрямів ГІД у РФ і приводить механізми забезпечення безпеки в РФ у відповідність до діючих міжнародних аналогів. Рішення МВКГІД є обов'язковими для всіх органів виконавчої влади, підприємств і організацій, що перебувають у їх віданні. Комісію очолює міністр промисловості, науки і технологій РФ, під його керівництвом Мінпромнауки здійснює організаційно-технічне забезпечення діяльності комісії. Рішення міністерства ґрунтується на висновку МВКГІД після проходження заявником наукової та технічної експертизи передбачуваної діяльності в спеціально створеній з цієї нагоди експертній раді з біобезпеки. Експертиза включає як вивчення експонованих заявником документів, що стосуються передбачуваної ГІД та її наслідків, так і проведення за необхідності спеціальних випробувань, що визначають ступінь її безпеки для населення і навколишнього середовища. У процесі комерціалізації продукції, створеної на основі ГІМО, заявник повинен в обов'язковому порядку пройти реєстрацію в спеціалізованому реєстрі.

Таким чином, оцінюючи наявну в РФ законодавчу базу, яка регулює ГІД, і систему державних органів, що слідкують за виконанням вимог законодавства, слід виділити декілька моментів. Як досвід, який можна використати для побудови вітчизняної системи забезпечення біолого-генетичної безпеки ГІД, слід зазначити, що в РФ під час регулювання питань, пов'язаних із ГІД у замкнених системах та вивільненням ГІМО з різними цілями, включаючи їх ринкове використання, активно застосовуються закони, інші документи та нормативні акти, розроблені не конкретно з метою регулювання ГІД, але які безпосередньо стосуються сфери застосування ГІД. У зв'язку з цим відпадає необхідність у створенні великого пакету спеціальних документів, що регулюють використання генно-інженерних методів і ГІМО в різних сферах діяльності за винятком найнеобхідніших, наприклад документів, що описують процедуру і методику оцінки безпеки ГІМО та їх реєстрацію. Той організм, що пройшов реєстрацію, автоматично стає об'єктом регулювання законодавства відповідного профілю. Система органів державного управління ГІД в цілому відповідає міжнародній практиці і може розглядатися як оптимальна або близька до оптимальної.

Список використаних джерел

1. **Биотехнология.** Биобезопасность. Биоэтика / под ред. А. П. Ермишина. – Мн. : Тэхналогія, 2005. – 430 с.
2. **Ботездат О. П.** Використання земельних ресурсів у контексті продовольчої проблеми / О. П. Ботездат // Тези X Міжнар. наук. конгр., 26 берез. 2010 р., м. Харків. – Х. : Магістр, 2010. – С. 246 – 249.
3. **Кузнецов В.** Возможные биологические риски при использовании генетически модифицированных сельскохозяйственных культур / В. Кузнецов // Вестн. ДВО РАН. – 2005. – № 3. – Режим доступа : www.eps.dvo.ru/vdv/2005/3/pdf/vdv-040-054.pdf.
4. **Кузнецов В. В.** Генетически модифицированные организмы и полученные из них продукты: реальные и потенциальные риски / В. В. Кузнецов, А. М. Куликов // Рос. хим. журн. – 2005. – Т. XLIX, № 4. – С. 70 – 83.
5. **Разбаш О. А.** Законодательство в области распространения использования генетически модифицированных организмов с точки зрения возможности реализации общественного контроля / О. А. Разбаш, В. Б. Копейкина. – Режим доступа : spero.socpol.ru/docs/N15_2011_10.pdf.
6. **Чуйко Н. А.** Основные подходы к регулированию генетически модифицированных организмов в международной практике / Н. А. Чуйко // Сибир. юрид. вестн. – 2011. – № 1. – С. 160 – 165.
7. **Gordon J. W.** DNA-mediated genetic transformation of mouse embryos and bone marrow – a review / J. W. Gordon, F. H. Ruddle // Gene. – 1985. – Vol. 33, № 2. – 121 p.
8. **Summary Statement of the Asilomar Conference on Recombinant DNA Molecules** / P. Berg, D. Baltimore, S. Brenner ets. // Proc. Nat. Acad. Sci. – 1975. – Vol. 72, № 6. – 1981 p.

Надійшла до редколегії 30.10.13

УДК 35:316

Андрій ВАСИЛЬСВ

Національна академія державного управління

при Президентові України

Харківський регіональний інститут державного управління

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ФУНКЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Здійснюється пошук шляхів удосконалення сучасної державної молодіжної політики України в умовах значних ресурсних обмежень. Доводиться неможливість застосування традиційних механізмів соціального захисту молоді. Пропонується створення державної спеціалізованої фінансової установи для стимулювання молодіжного підприємництва – Державного фонду молодіжного інвестування.

Ключові слова: молодь, державна молодіжна політика, механізм державної молодіжної політики, самозайнятність, інвестування.

Андрей Васильев. Усовершенствование организационно-функционального механизма реализации государственной молодежной политики Украины

Осуществляется поиск путей усовершенствования современной государственной молодежной политики Украины в условиях значительных ресурсных ограничений. Доказывается невозможность применения традиционных механизмов социальной защиты молодежи. Предлагается создание государственного специализированного финансового учреждения для стимулирования молодежного предпринимательства – Государственного фонда молодежного инвестирования.

Ключевые слова: молодежь, государственная молодежная политика, механизм государственной молодежной политики, самозанятость, инвестирование.

Andrii Vasyliiev. Improving the structure of Ukrainian authorities engaged in public administration of youth affairs

The ways to improve the current state youth policy of Ukraine under large cutbacks in resources is considered. A conclusion is drawn about the infeasibility of using traditional mechanisms for social protection of young people. A suggestion to create a specialized state financial institution for promotion of youth entrepreneurship – The State Fund for Youth Investment is put forward.

Key words: young people, state youth policy, mechanism of state youth policy, self-employment, investment.

Сьогодні в Україні діє розвинута й потужна система органів влади, які опікуються молодіжною сферою. На кожному ієрархічному та адміністративному рівні існує орган влади,